

TARPTAUTINIŲ TERITORINIŲ GINČŲ SPRENDIMAS – PAGRINDINIAI METODAI IR PRINCIPAI

Rimantas Daujotas

Doktorantas, Karalienės Marijos Universitetas

Vyresnysis Teisininkas

APB „Motieka ir Audzevičius“

Gynėjų g. 4, Vilnius, Lietuva

www.rdaujotas.com

El. p.: rimantasdaujotas@gmail.com

I. Įžanga

Teritoriniai ginčai sietini su valstybės nacionaliniu suverenitetu ir teritorijos vientisumu¹ — tai pagrindiniai valstybės interesai. Istoriskai, teritorija ir su ja susiję ginčai dažnai lėmė konfliktus tarp valstybių ir karus. Ne retais atvejais valstybės priimdavo sprendimus naudoti jėgą arba spęsti šiuos ginčus tokiais metodais, kurie turėjo baisingas pasekmes taikai ir tarptautinių santykių stabilumui.

Teritorinis ginčas dažniausiai apibrėžiamas kaip nesuderinamos dviejų arba kelių valstybių pretenzijos dėl to paties žemės ploto valdymo arba suvereniteto. Šis apibrėžimas apima ginčus dėl žemės ribų bei ginčus dėl netoli pakrančių esančių salų, pavyzdžiui, salų Pietų Kinijos jūroje. Į teritorinio ginčo apibrėžimą gali būti įtraukti ir atskiri konfliktai dėl jūrų sienų, kurie gali atsirasti esant daliniam dviejų valstybių išskirtinių ekonominių zonų arba žemyninių šelfų sutapimui.

Būtina pažymėti, kad teritoriniai ginčai vaidina centrinį vaidmenį tarptautiniuose santykiuose, nes istoriniai faktai byloja apie akivaizdų ryšį tarp egzistuojančio dviejų valstybių teritorinio ginčo ir tikimybės, kad ginčas gali virsti kariniu konfliktu². Be to, ginčytinos žemės istoriskai buvo

¹ Valstybių teritorinio vientisumo principas įtvirtintas 1975 m. Helsinkio konferencijos Baigiamajame akte. Jungtinių Tautų Chartijoje tokio principo nėra. Chartija tik nustato, kad „visos narės tarptautiniuose santykiuose susilaiko nuo grasinimo jėga ir jos panaudojimo prieš kurios nors valstybės teritorinį vientisumą arba politinę nepriklausomybę“. Taigi teritorinė neliečiamybė (kaip ir politinė nepriklausomybė) formaliai nepavadinta kaip tarptautinės teisės principas. Ji yra tik kito principo (susilaikymo nuo grasinimo jėga ir jos panaudojimo) objektas. Tačiau nuo JTO Chartijos priėmimo šis principas laikomas visuotinai pripažintu tarptautinėje teisėje kaip teritorijos neliečiamumo principas.

² Žr. HUTH, Paul. Standing your ground: Territorial disputes and international conflict. *University of Michigan Press*, 2009. KOCS, Stephen A. "Territorial disputes and interstate war, 1945–1987." *The Journal of Politics* 57.01 (1995): 159-175. HUTH, Paul K. "Why Are Territorial Disputes between States a Central Cause of International Conflict?" *What Do We Know About War* (2000): 85-110.

įprastinė problema lėmusi karus tarp valstybių, nes šie ginčai visada susiję su ilgalaikė strategine konkurencija tarp valstybių³.

Taigi, jeigu teritoriniai ginčai gali padidinti ginkluoto konflikto tarp valstybių tikimybę, tai sėkmingas ir taikus tokių ginčų išsprendimas padeda išsaugoti taiką, pašalindamas svarbią konflikto prielaidą. Todėl, tarptautinių teritorinių ginčų kontekste, alternatyvūs ginčo sprendimo būdai tampa kaip niekuomet svarbūs. Šiame straipsnyje bus analizuojami pagrindiniai teritorinių ginčų sprendimo būdai: derybos, sutartys ir tarptautinis arbitražas.

Būtent derybos ir tarptautinis arbitražas – svarbiausi modernios tarptautinės teisės įrankiai įgalinantys valstybes spręsti teritorinius ginčus taikiai, mažinantys karinio konflikto tikimybę bei užtikrinantys interesų pusiausvyros išlaikymą ginčiuose, kuriuose gali susidurti skirtingo finansinio bei karinio pajėgumo valstybės⁴. Atsižvelgiant į derybų ir tarptautinio arbitražo, kaip taikių ir veiksmingų teritorinių ginčų sprendimo būdų, įtaką ir svarbą tarptautinių santykių stabilumui, šio straipsnio **tikslas** – atskleisti pagrindinius alternatyvius teritorinių ginčų sprendimo metodus, atskleisti reikšmingą tarptautinio arbitražo praktiką susijusią su teritoriniais ir jūrų ribų ginčiais, apibendrinti pagrindines teisinę problemas kylančias tokio pobūdžio ginčiuose. Šio **tyrimo objektas** – pagrindinių tarptautinių teritorinių ginčų praktika ir pagrindiniai teritorinių ginčų sprendimo būdai ir principai⁵.

Siekiant šio tyrimo tikslo, pasitelkiami loginis, analizės, lyginamasis tyrimo **metodai**.

II. Teritorinių ginčų pobūdis

Apibrėžta teritorija yra vienas bazinių valstybės elementų, t.y. vienas pagrindinių valstybingumo kriterijų. Todėl, akivaizdu, kad valstybės skiria didžiulį dėmesį teritoriniams klausimams. Svarbus aspektas yra tai, kad teritorija yra erdvinis suverenios valdžios įgyvendinimo orientyras, todėl ginčai dėl teritorijų ir sienų kelia valstybėms didžiulį susirūpinimą. Atsižvelgiant į tai, kad tarptautinė teisė grindžiama valstybingumo principu, galima teigti, kad teritorija įgyja esminį statusą tarptautinėje teisėje⁶.

³ Žr. KLARE, Michael. Resource wars: the new landscape of global conflict. *Macmillan*, 2001; HUTH, Paul K. "Enduring rivalries and territorial disputes, 1950-1990." *Conflict Management and Peace Science* 15.1 (1996): 7-41.

⁴ Pvz. V. Vadapalas nurodo: "Sutartiniam teritorijos perleidimui tolygus jos perleidimas pagal tarptautinio teismo arba arbitražo sprendimą, nes tarpvalstybinio ginčo sprendimas su tarptautinio teismo ar arbitražo pagalba yra suinteresuotų valstybių laisvos valios pasekmė." VADAPALAS V. Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: *Eugrimas*, 2006, p. 236.

⁵ Lietuvos teisės doktrinoje teritorinių ginčų sprendimo metodai ir praktika iki šiol nebuvo išsamiai analizuoti. Tačiau galima paminėti kelis šio tyrimo temai svarbius Lietuvos teisės autorių darbus, pvz. VADAPALAS V. Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: *Eugrimas*, 2006. DAUJOTAS R. Tarptautinė investicijų teisė ir arbitražas. Vilnius: *Eugrimas*, 2015. P. Kūris, M. Požarskas. Tarptautinės teisės apybraižos. Vilnius: *Mintis*, 1985.

⁶ Žr. GOTTMANN, Jean. The significance of territory. *Univ of Virginia Pr*, 1973. KRATOCHWIL, Friedrich V., Paul ROHRLICH, and Harpreet MAHAJAN. Peace and disputed sovereignty: Reflections on conflict over territory. *Univ Pr of Amer*, 1985.

Šiuolaikinėje tarptautinėje teisėje egzistuoja gana aiškiai apibrėžtos normos ir principai reguliuojantys valstybių sienų tolydumą ir teritorinius režimus. Todėl, teritoriniai pokyčiai galimi tuo atveju, jeigu jie vykdomi pagal susitarimo principą⁷. Kaip pažymi Tarptautinis Teisingumo Teismas („TTT“), teritorijos apibrėžimas yra jos ribų apibrėžimas, o ribų nustatymas priklauso nuo tiesiogiai susijusių suverenių valstybių valios⁸. Tačiau teritorijos ir sienos ne visada apibrėžiamos pagal susitarimą, ir valstybių susitarimo išraiška ne visada yra visiškai aiški ir nedviprasmiška. Būtent pastarieji atvejai suteikia dirvą teritoriniams ginčams.

Nagrinėdami ginčus dėl teritorijų ir sienų tarptautiniai teismai ir tribunolai gana dažnai susiduria su argumentais, grindžiamais tyliu sutikimu, pripažinimu ar *estoppelu*⁹. Manoma, kad minėti principai yra vieni svarbiausių teritoriniuose ginčiuose nagrinėjami klausimai, į kuriuos atsižvelgia bet kuris tarptautinis teismas, nagrinėjantis ginčą dėl teritorinio suvereniteto¹⁰.

Kitas svarbus aspektas yra tai, kad tarptautiniai teritoriniai ginčai, vadovaujantis teikiamų argumentų pobūdžiu, kartais klasifikuojami kaip teisiniai ir politiniai ginčai. Pirmųjų pagrindas yra pretenzijos dėl žemėvaldos teisės, paremtos atitinkamais faktiniais įrodymais¹¹. Antrieji grindžiami įvairiais neteisinais argumentais, pavyzdžiui, istorinėmis, etnografinėmis, geografinėmis, kultūrinėmis sąsajomis, geopolitiniais, strateginiais arba ekonominiais akstiniais¹². Todėl, ginčai grindžiami vien tik teisiniais argumentais yra ganėtinai retas dalykas. Daug teritorinių ginčų apskirtai neturi nė vieno svaraus teisinio komponento, tačiau daugeliu atvejų neteisiniai argumentai turi didelę reikšmę.

⁷ Pavyzdžiui, V. Vadapalas nurodo susitarimą, kaip vieną iš tradicinių teritorijos įgijimo būdų „Teritoriją galima perleisti tik pagal suinteresuotų valstybių sutartį. Praeityje tai dažniausiai įvykdavo kaip karo rezultatas. Vienas įžymiausių pavyzdžių yra Elzaso ir Lotaringijos perleidimas Prancūzijai pagal 1919 m. Versalio taikos sutartį. Pagal šią sutartį Vokietija sąjungininkų naudai taip pat atsisakė Klaipėdos, kuri vėliau pagal 1923 m. sąjungininkų Ambasadorių konferencijos nutarimą ir paskesnę 1924 m. Lietuvos ir sąjungininkų sutartį buvo perleista Lietuvai. Lietuva neteko Klaipėdos taip pat pagal sutartį, bet jau su Vokietija 1939 m. Tačiau tai buvo tik *de facto* netekimas, nes Sutartis dėl Klaipėdos perleidimo buvo sudaryta Vokietijai grasinant panaudoti jėgą prieš Lietuvą. 1946 m. Niurnbergo tarptautinis karinis tribunolas Klaipėdos atplėšimą nuo Lietuvos savo nuosprendyje lakoniškai kvalifikavo kaip Versalio taikos sutarties pažeidimą, nes tuo metu visa Lietuva kartu su Klaipėda jau buvo Sovietų okupuota.“ Žr. VADAPALAS V. Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: *Eugrimas*, 2006, p. 236.

⁸ Žr. *Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain* (Qatar v. Bahrain) (ICJ, 2001); *Territorial and Maritime Dispute* (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2012.

⁹ Žr. SUMNER, Brian Taylor. "Territorial Disputes at the International Court of Justice." *Duke Law Journal* (2004): 1779-1812.; BROWNLIE, Ian. "Public international law." (2003): 509; DONOVAN, Thomas W. "Suriname-Guyana Maritime and Territorial Disputes: A Legal and Historical Analysis." *J. Transnat'l L. & Pol'y* 13 (2003): 41.

¹⁰ SHARMA, Surya Prakash. Territorial acquisition, disputes, and international law. Vol. 26. *Martinus Nijhoff Publishers*, 1997.

¹¹ Žr. SCHWARZENBERGER, Georg. "Title to Territory: Response to a Challenge." *Am. J. Int'l L.* 51 (1957): 308. GATHII, James Thuo. "Geographical Hegelianism in Territorial Disputes Involving Non-European Land Relations: An Analysis of the Case Concerning Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia)." *Leiden Journal of International Law* 15.03 (2002): 581-622. YAHEL, Havatzelet. "Land disputes between the Negev Bedouin and Israel." *Israel Studies* 11.2 (2006): 1-22.

¹² PAN, Junwu. Toward a new framework for peaceful settlement of China's territorial and boundary disputes. *Martinus Nijhoff Publishers*, 2009.

Taigi, ginčai dėl teritorijų ir sienų turi sudėtingą struktūrą ir į tai visuomet būtina atsižvelgti. Todėl būtina pažymėti, kad tarptautiniai teismai ir tribunolai, priimdami sprendimą, paprastai analizuoja tiek teisinio tiek ir neteisinio tipo argumentus.

III. Ginčai dėl jūrų sienų

Ginčai dėl jūrų sienų sudaro didžiausią dalį visuose teritoriniuose ginčiuose. Atsižvelgiant į iki šiol susiklosčiusią teismų ir tribunolų praktiką, egzistuoja dvi galimos ginčų ir nesutarimų dėl jūrų sienų priežastys:

1) Ginčytinas žemės suverenitetas - dvi šalys gali pretenduoti į tą pačią salą (pvz., byla *Eritreja prieš Jemeną*¹³) arba tą pačią žemyno sritį (pvz., Bakasio pusiasalis byloje *Kamerūnas prieš Nigeriją*¹⁴). Sprendžiant tokio pobūdžio ginčus, taikytinos atitinkamos tarptautinės teisės normos reguliuojančios suvereniteto įgijimo normas.

2) Sutampančios laivybos teisės ir jurisdikcija - ginčytinos sutartinės gretimų arba priešais esančių valstybių pretenzijos į 12 jūrmylių teritorinius vandenius, 200 jūrmylių išskirtines ekonomines zonas ir žemyninius šelfus, galinčius driektis daugiau kaip 200 jūrmylių. Sprendžiant šias sutaptinių pretenzijų problemas, taikomos atitinkamos tarptautinės teisės normos, susijusios su jūrų sienų nustatymu. Pagrindinis dokumentas įtvirtinantis šias normas – Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvenciją (UNCLOS)¹⁵.

Be to, Jungtinių Tautų Chartijos 33 straipsnis numato taikų ginčų sprendimą pačių šalių pasirenkamomis priemonėmis. Šios priemonės visuomet apima derybas. Jeigu derybos būna nesėkmingos, gali būti naudojamas susitaikymas, tarpininkavimas (pvz., JT Generalinio sekretoriaus), arbitražas (*ad hoc* arba remiantis UNCLOS VII priedu¹⁶ arba problemos sprendimas teisme - Tarptautiniame Teisingumo Teisme ar Tarptautiniame jūrų teisės tribunole).

¹³ *Eritrea v Yemen*, Award on Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute, (1998) XXII RIAA 211, (1999) 119 ILR 1, (2001) 40 ILM 900, ICGJ 379 (PCA 1998), 9th October 1998, Permanent Court of Arbitration; The Eritrea-Yemen Arbitration Awards 1998 and 1999 (Permanent Court of Arbitration Award Series) by Permanent Court of Arbitration.

¹⁴ *The Land and Maritime Boundary Between Cameroon and Nigeria* (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening), Judgment, ICJ Reports 2002, p. 303.

¹⁵ 1982 m. Montego Bėjo mieste (Jamaikoje) buvo pasirašyta Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija (ji įsigaliojo 1995 m. lapkričio 16 d.). Konvencija nustatė valstybių teisių išplėtimo Pasauliniame vandenyne ribas. Konvencija nustatė, kad teritorinės jūros didžiausia riba yra 12 jūrmylių. Išimtinės (išskirtinės) ekonominės zonos negali viršyti 200 jūrmylių ribos ir turi apsiriboti tik išimtinėmis pakrantės valstybės teisėmis, įtvirtintomis 1982 m. Jūrų teisės konvencijoje. Konvencija nustatė, jog pakrantės valstybės kontinentinio šelfo riba yra 200 jūrmylių, kai kontinento tęsinys po vandeniu staigiai „krenta“ į jūros gelmes. Kitais atvejais - ne daugiau kaip 350 jūrmylių arba 100 jūrmylių nuo 2500 metrų gylio.

¹⁶ Žr. RÖBEN, Volker. "The Order of the UNCLOS Annex VII Arbitral Tribunal to Suspend Proceedings in the Case of the MOX Plant at Sella field: How Much Jurisdictional Subsidiarity?." *Nordic Journal of International Law* 73.2 (2004): 223-245. KWIATKOWSKA, Barbara. "Landmark 2006 UNCLOS Annex VII Barbados/Trinidad and Tobago

Kalbant apie metodus, nesutarimų ir ginčų dėl sutaptinių teisių metodai apima nesutarimų dėl suverenumo sureguliovimą, griežtų sienų nustatymą, dalinės sienos arba bendros srities nustatymą, arba kelių šių metodų suderinimą. Jūrų sienos nustatomos susitarimu pagal tarptautinę teisę. Ginčai ir nesutarimai dėl suverenumo sprendžiami įvertinant, kuri valstybė vykdo aktyvesnę veiklą ginčytinoje teritorijoje.

IV. Teritorinio ginčo sprendimo stadijos

Derybos

Pirmoji teritorinio ginčo sprendimo stadija – pasirengimas deryboms ir derybos. Šioje stadijoje pirmiausia analizuojama pasienio zonos geografiją, pagrindiniai abiejų šalių interesai, abiejų šalių jūrų teisė taikytina apibrėžtinai zonai ir diplomatinė istorija (protesto notos, pranešimai apie pretenzijų pateikimą ir kt.). Šioje stadijoje taip pat įvertinamos atitinkamos dviejų šalių ribinės linijos pagal naujausius esamus didelio mastelio žemėlapius ir jūrlapius, analizuojama ar yra ginčytinų salų ar objektų (pvz., nusenkančių atoslūgio metu aukštumų), kurių politinis arba techninis statusas neapibrėžtas. Jei tokių yra, patikrinama kam tokie objektai priklauso (pvz. smulkūs objektai, esantys įprastinėse teritorinės jūros ribose, priklauso pakrantės valstybei, nesant jokių žinomų kitos valstybės pretenzijų)¹⁷.

Kitas svarbus aspektas parengiamojoje ir derybų stadijoje tai taikytinos teisės nustatymas. Būtina nustatyti ar privalu taikyti tarptautinę paprotinę teisę, ar pakanka remtis tik tarptautine sutartine teise. Taip pat būtina įvertinti ar egzistuoja sutartis dėl sausumos sienų ir, jeigu egzistuoja, ar ji numato kokias nors teritorinės jūros pasidalijimo nuostatas. Taip pat svarbu nustatyti ar tarp dviejų šalių galioja Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija (UNCLOS 15, 74, 83 straipsniai) ir ar tebegalioja Ženevos Teritorinių jūrų ir žemyninių šelfų konvencijos¹⁸.

Maritime Delimitation (Jurisdiction & (and) Merits) Award." *Geo. Wash. Int'l L. Rev.* 39 (2007): 573. KWIATKOWSKA, Barbara. "The Australia and New Zealand v Japan Southern Bluefin Tuna (jurisdiction and admissibility) award of the first law of the sea convention annex VII arbitral tribunal." *The International Journal of Marine and Coastal Law* 16.2 (2001): 239-293.

¹⁷ Žr. pvz. *Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain* (Qatar v. Bahrain) (ICJ, 2001); taip pat žr. REISMAN, W. Michael. "Unratified Treaties and Other Unperfected Acts in International Law: Constitutional Functions." *Vand. J. Transnat'l L.* 35 (2002): 729. KWIATKOWSKA, Barbara. "The Qatar v. Bahrain maritime delimitation and territorial questions case." *Ocean Development & International Law* 33.3-4 (2002): 227-262.

¹⁸ Atsižvelgiant į faktą, jog dabar 157 valstybės (įskaitant ir ES) yra UNCLOS šalys ir ši konvencija aprėpia apie 80% visų pakrantės valstybių, veikiausiai bus taikytina UNCLOS. Taip pat žr. BOYLE, Alan E. "Dispute settlement and the Law of the Sea Convention: problems of fragmentation and jurisdiction." *International and Comparative Law Quarterly* 46.01 (1997): 37-54. COLSON, David A. "The United Kingdom--France Continental Shelf Arbitration." (1978): 95-112. KLEIN, Natalie. *Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea*. Vol. 39. *Cambridge University Press*, 2005. PAUWELYN, Joost. "Bridging Fragmentation and Unity: International Law as a universe of inter-connected islands." *Mich. J. Int'l L.* 25 (2003): 903.

Taip pat atkreiptinas dėmesys, kad norminiai teisiniai derybų principai, pavyzdžiui, sąžiningumo principas yra taikomi išklausant kitą šalį ar rengiantis pasiūlyti iš pradinės pozicijos. Derybos turi vykti vadovaujantis tarptautine teise, pageidautina atmetus šalutinius, trumpalaikius politinius veiksmus. Todėl geriausia rinktis laiką, kada diplomatinių santykių netemdo politinės problemos¹⁹.

Ginčo suregulavimas sutartimi

Prieš svarstant ginčą sureguliuoti abiejų šalių pasirašoma sutartimi, pirmiausia būtina atsižvelgti į neišspręstus suverenumo klausimus²⁰. Dažnai egzistuoja nesutarimai dėl žemės ribų (pvz., *Kamerūnas ir Nigerija dėl Bakasio pusiasalio*²¹) arba neapibrėžtumas netoli pakrančių esančių salų atžvilgiu (*Hanišo salos*²²). Tokiu atveju suverenumo problemą geriau spręsti prieš arba sudarant sutartį dėl sienų. Jeigu abu ginčai dėl suverenumo ir dėl jūrų sienų pateikiami teismui, dažniausiai pirmajame teismo nagrinėjimo etape nagrinėjamas suverenumo klausimas, o jūrų sienų klausimas nagrinėjamas antrajame etape, paliekant šiek tiek laiko tarp šių dviejų etapų, kad teisininkai galėtų parengti savo argumentus. Tokiu būdu išvengiama hipotetinių argumentų būtinumo nagrinėjant jūrų sienų problemą. Tokio dviejų etapų metodo buvo laikomasi jau minėtoje arbitražo byloje tarp *Eritrėjos ir Jemeno dėl Hanišo salų*. Tačiau kartais šie du klausimai sprendžiami iš esmės vienu metu, tame pačiame etape, kaip kad Tarptautinio Teisingumo Teismo nagrinėtoje byloje *Kataras prieš Bahreiną dėl suvereniteto Havaro saloms*²³ ir byloje *Kamerūnas prieš Nigeriją dėl teisių į Bakasio pusiasalį*.

Šiame kontekste taip pat paminėtina, kad nesutarimai arba ginčai dėl suverenumo turi reikšmę gana mažam bylų skaičiui. Pavyzdžiui, JT Žemyninio šelfo ribų komisijos (angl. *Commission on the Limits of the Continental Shelf (CLCS)*) rekomendacijose nurodoma, kad UNCLOS Konvencijos nuostatos dėl Komisijos vaidmens neturi įtakos kontinentinio šelfo delimitavimui tarp valstybių, turinčių priešingus arba gretimus krantus. Tai reiškia, kad Komisija neturi dalyvauti sprendžiant sienų nustatymo klausimus ir privalo apsiriboti tik neginčijamomis zonomis²⁴.

¹⁹ Žr. FRAVEL, M. Taylor. *Strong Borders, Secure Nation: Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes: Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes*. Princeton University Press, 2008.

²⁰ Žr. DAY, Alan John, ed. *Border and territorial disputes*. Longman, 1987.

²¹ *The Land and Maritime Boundary Between Cameroon and Nigeria* (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening), Judgment, ICJ Reports 2002, p. 303.

²² *Eritrea v Yemen*, Award on Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute, (1998) XXII RIAA 211, (1999) 119 ILR 1, (2001) 40 ILM 900, ICGJ 379 (PCA 1998), 9th October 1998, Permanent Court of Arbitration; *The Eritrea-Yemen Arbitration Awards 1998 and 1999* (Permanent Court of Arbitration Award Series) by Permanent Court of Arbitration.

²³ *Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain* (Qatar v. Bahrain) (ICJ, 2001);

²⁴ Žr. MCDORMAN, Ted L. "The role of the Commission on the Limits of the Continental Shelf: a technical body in a political world." *The International Journal of Marine and Coastal Law* 17.3 (2002): 301-324. JARES, Vladimir. "Continental Shelf beyond 200 Nautical Miles: The Work of the Commission on the Limits of the Continental Shelf and the Arctic, The." *Vand. J. Transnat'l L.* 42 (2009): 1265. CAVNAR, Anna. "Accountability and the Commission on the Limits of the Continental Shelf: deciding who owns the ocean floor." *Cornell Int'l LJ* 42 (2009): 387.

Taigi, kaip ir minėta, jūrų sienos gali būti nustatomos „vadovaujantis sutartimi, sudaryta remiantis tarptautinės teisės normomis...“ (UNCLOS 74(1) straipsnis). UNCLOS, o ypač jos straipsniai skirti nacionalinės jurisdikcijos riboms, bazinėms linijoms ir teritorinės jūros ribų nustatymui, išskirtinėms ekonominėms zonoms ir žemyniniam šelfui (15, 74 ir 83 str.) šiai dienai sudaro valstybės sienų įstatymų pagrindą, todėl turi didelę įtaką ir sutarčių sudarymui.

Nors minėti straipsniai buvo kritikuojami dėl nepakankamo materialinio turinio, visgi, dėl UNCLOS ir aibės naujausių teismų bei tribunolų sprendimų, priimtų taikant šios Konvencijos 15, 74 ir 83 straipsnius, ribų ir bazinių linijų nustatymo principai dabar yra gana nusistovėję. Šiuo požiūriu reikšminga yra *Jan Majeno*²⁵ byla, taip pat jau minėtos bylos *Eritrėja prieš Jemeną, Bahreinas prieš Katarą ir Kamerūnas prieš Nigeriją*.

Taip pat egzistuoja metodologijos požiūriu nuoseklesnis būdas ribų nustatymui – pirma nubrėžiama vienodai nutolusi linija tarp visų įskaitinių išėties taškų iš dviejų pusių, o tuomet nagrinėjamas jos teisingumas. Kaip ir minėta, būtina atsižvelgti į geografinius veiksnius, siekiant išvengti disproporcijos tarp krantų ilgio ir jų suformuojamų jūros zonų (pvz., jeigu yra smulkių objektų, nukreipiančių liniją dideliu atstumu). Derybų ir sutarčių sudarymo metu žinoma atsižvelgiama ir į nacionalinius interesus, įskaitant politinius, ekonominius (nafta) ir socialinius (žvejyba) veiksnius²⁶.

Kalbant apie susitarimų pobūdį, galima išskirti galutinius susitarimus ir laikinus susitarimus kurie atskirai aptariami toliau.

Galutiniai susitarimai

Priimant sprendimą dėl sutarties ar susitarimo dėl nuolatinių ribų sudarymo arba tarptautinio teismo ar tribunolo sprendimą, reikia sureguliuoti visus ginčo dėl jūrų sienų aspektus. Tarptautinė teisė, įskaitant Vienos konvencijas dėl tarptautinių sutarčių teisės²⁷ ir dėl valstybių teisių perėmimo²⁸, suteikia specialią apsaugą sutartims dėl sienų, įskaitant sutartis dėl jūrų sienų. Siekiant išvengti konfliktų, ypatingą dėmesį reikia skirti nagrinėjant zonas, į kurias gali pretenduoti trečioji valstybė.

²⁵ *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen* (Denmark v. Norway), judgment of 14 June 1993, I.C.J. Rep. 1993.

²⁶ Žr. BUSZYNSKI, Leszek. "The South China Sea: Oil, Maritime Claims, and US–China Strategic Rivalry." *The Washington Quarterly* 35.2 (2012): 139-156. SIMMONS, Beth. "See you in court? The appeal to quasi-judicial legal processes in the settlement of territorial disputes." *A road map to war: Territorial dimensions of international conflict* 205 (1999).

²⁷ 1969 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės (žr. 62 str.), *Valstybės žinios*, 2002-02-06, Nr. 13-480.

²⁸ 1978 Vienos konvencija dėl valstybių teisių tarptautinių sutarčių atžvilgiu perėmimo (Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties), United Nations, *Treaty Series*. Vol. 1946, p. 3.

Siena turi būti nustatoma pagal platumos ir ilgumos koordinates nurodytoje tinkamo dydžio kartografinėje projekcijoje. Siena turi būti parodyta (ne nustatyta) tinkamame žemėlapyje arba jūrlapyje, pageidautina nubraižytame specialiai tam tikslui²⁹.

Atsižvelgiant į tikimybę, kad ateityje gali būti rasti naftos arba dujų telkiniai, esantys abipus sienos, bendroji praktika tuo tikslu numato įtraukti į sutartį dėl sienų nuostatą, kad jeigu ateityje netoli sutartos linijos bus rasta nafta arba dujos, šalys įsipareigoja keisti informacija siekiant bendradarbiavimo ir sudaro naują sutartį dėl bendro naujai atrasto telkinio eksploatavimo arba jo proporcingo paskirstymo.

Taip pat būtina atkreipti dėmesį į tai, kad vykstančios eksploatavimo operacijos pasienio zonoje gali sukelti problemų derybininkams. Jeigu valstybė yra išdavusi licenciją naftos, dujų arba žvyro gavybai nustatytoje zonoje ir ši valstybė vėliau sudaro sutartį dėl sienos, pagal kurią minėta zona priklauso jos kaimynei, sutartyje gali būti numatyta nuostata dėl sąlyginio licencijos perleidimo kaimyninei valstybei. Tokį sprendimą priėmė Belgija ir Nyderlandai, kuomet 1996 m. Nyderlandai buvo išdavę bendrovei ilgalaikę licenciją žvyro gavybai ir sudarant sutartį dėl sienų Belgija sutiko išduoti analogišką licenciją tai pačiai bendrovei tomis pat sąlygomis³⁰.

Laikinosios sutartys – modus vivendi

UNCLOS Konvencijos 74 ir 83 str. 3 paragrafo bendrosios sąlygos numato derybas dėl praktinio pobūdžio laikinųjų sutarčių belaukiant galutinio išskirtinės ekonominės zonos ir žemyninio šelfo ribų nustatymo. Šiuolaikinėje jūrų sienų nustatymo praktikoje egzistuoja įvairių tipų laikinosios sutartys. Jos gali būti klasifikuojamos taip: (a) laikinosios sienos, (b) specialiosios zonos ir (c) bendroji plėtra.

Dažniausiai laikinųjų sienų sutarčių atveju, nustačius sieną, ji yra galutinė. Unikali išimtis yra sutartis dėl sienų tarp Tuniso ir Alžyro³¹, kuri nustatė ribas tik šešeriems metams, atsižvelgiant į problemas su kaimyninėmis šalimis, kurias išsprendus būtų vykdomos tolesnės derybos. Laikinosios sutartys dėl specialiųjų zonų dažniausiai apima susitarimus dėl esamų žūklės rajonų, o bendrosios plėtros laikinosios sutartys dažniausiai reguliuoja jūrų angliavandenilių išteklių bendrąją plėtrą³².

²⁹ Žr. HYD, Charles Cheney. "Maps as evidence in international boundary disputes." *American Journal of International Law* (1933): 311-316. ANTUNES, Nuno Sérgio Marques. "The Eritrea-Yemen Arbitration: First Stage—The Law of Title to Territory Re-Averred." *International and Comparative Law Quarterly* 48.02 (1999): 362-386. MARIAM, Mesfin Wolde. "The background of the Ethio-Somalian boundary dispute." *The Journal of Modern African Studies* 2.02 (1964): 189-219.

³⁰ Žr. *Treaty between the Kingdom of the Netherlands and the Kingdom of Belgium on the Delimitation of the Territorial Sea*, 18 December 1996; SOMERS, Eduard. "Problem of the Wielingen: The Delimitation of the Belgian Territorial Sea with Respect to the Netherlands, The." *Int'l J. Estuarine & Coastal L.* 3 (1988): 19.

³¹ Žr. *Agreement on Provisional Arrangements for the Delimitation of the Maritime Boundaries between the Republic of Tunisia and the People's Democratic Republic of Algeria* (with annex of 7 August 2002), 11 February 2002.

³² Žr. WILLHEIM, Ernst. "Australia-Indonesia Sea-Bed Boundary Negotiations: Proposals for a Joint Development Zone in the Timor Gap." *Nat. Resources J.* 29 (1989): 821. Ong, DAVID M. "Joint Development of Common Offshore

Yra kelių tipų bendrosios plėtros sutartys. Kartais viena valstybė vykdo naftos ir dujų gavybos operacijas savo jurisdikcijos zonoje ir tiesiog moka sutartą grynąjį pajamų dalį savo partneriui, kaip pvz. Bahreino ir Saudo Arabijos sutarties atveju³³. Dažniau abi valstybės yra tiesiogiai arba per administracinę komisiją aktyviai susijusios su juridiniu asmeniu, kuris rengia licencijavimo konkursus. Taip dažniausiai nutinka, jeigu susitarimas dėl bendrosios plėtros sudaromas po susitarimo dėl sienų, bet prieš atrandant naftos ar dujų telkinį. Kai kurios bendrosios plėtros zonos veikia per dviejų šalių bendras įmones.

Galiausiai, kalbant apie teritorinių ginčų sprendimą sutartimis, būtina paminėti, kad teismas ar tribunolas, įpareigotas apibrėžti jūrų sienas, negali įsakyti šalims susitarti dėl bendros zonos, tačiau gali jas paskatinti tai padaryti. Atitinkamą pavyzdį galima rasti jau minėtoje arbitražo byloje tarp *Eritrėjos ir Jemeno dėl Hanišo salų*³⁴.

V. Ginčo suregulavimas arbitražo arba teismo sprendimu

Jungtinės Tautos ir Tarptautinis Teisingumo Teismas

Siekiant išvengti grėsmių arba jėgos panaudojimo, Jungtinių Tautų Chartija nustato valstybėms tiesioginę prievolę spręsti tarptautinius ginčus taikiomis priemonėmis kurios nekeltų grėsmės tarptautinei taikai bei saugumui ir teisingumui (Chartijos 2.3 straipsnis). Chartija papildomai įpareigoja šalis rimtai diskutuoti ieškant alternatyvių, taikių ginčo sprendimo priemonių³⁵.

Be abejo, Saugumo Taryba yra Jungtinių Tautų institucija turinti pagrindinius įgaliojimus tarptautinių konfliktų atžvilgiu ir valstybės privalo tvirtai laikytis ir vykdyti jos sprendimus šiais klausimais. Saugumo Tarybos jurisdikcija apima ginčus, kurie gali kelti pavojų tarptautinei taikai ir saugumui, kelia grėsmes, lemia viešosios tvarkos pažeidimus ir agresyvius veiksmus. Tarybos veikla ginčų atžvilgiu daugiausia orientuota į taikų ginčų sprendimą, tačiau jos veiksmai, susiję su grėsme taikai ir saugumui, gali įgyti reagavimo į krizes formą ir apimti privalomas politines bei ekonomines sankcijas arba net jėgos panaudojimą³⁶.

Oil and Gas Deposits: "Mere State Practice or Customary International Law?." *American Journal of International Law* (1999): 771-804. BASTIDA, Ana E., et al. "Cross-border unitization and joint development agreements: an international law perspective." *Hous. J. Int'l L.* 29 (2006): 355.

³³ *The Bahrain-Saudi Arabia Joint Development Agreement* (1958). Taip pat žr. FESHARAKI, Fereidun. "Joint development of offshore petroleum resources: The Persian Gulf experience." *The South China Sea: Hydrocarbon Potential and Possibilities of Joint Development* (1981): 1325-1334. MIYOSHI, Masahiro. *The Joint Development of offshore oil and gas in relation to maritime boundary delimitation*. Ibru, 1999.

³⁴ *Eritrea v Yemen*, Award on Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute, (1998) XXII RIAA 211, (1999) 119 ILR 1, (2001) 40 ILM 900, ICGJ 379 (PCA 1998), 9th October 1998, Permanent Court of Arbitration; *The Eritrea-Yemen Arbitration Awards 1998 and 1999* (Permanent Court of Arbitration Award Series) by Permanent Court of Arbitration.

³⁵ Žr. ALHERITIERE, Dominique. "Settlement of public international disputes on shared resources: elements of a comparative study of international instruments." *Nat. Resources J.* 25 (1985): 701.

³⁶ Žr. HIGGINS, Rosalyn. "Place of International Law in the Settlement of Disputes by the Security Council, The." *Am. J. Int'l L.* 64 (1970): 1. CHAPMAN, Terrence L., and Dan Reiter. "The United Nations Security Council

Kadangi Saugumo Taryba yra daugiau politinė institucija, Jungtinių Tautų Chartija numato, kad teisinio pobūdžio ginčai tarp valstybių paprastai turėtų būti perduodami nagrinėti Tarptautiniam Teisingumo Teismui. TTT įsteigtas pagal specialų statutą, kurio signatarėmis laikomos visos Jungtinių Tautų valstybės narės. Taip pat pažymėtina, kad tik valstybės (ne privatūs asmenys) gali teikti ieškinius Tarptautiniam Teisingumo Teismui. Be to, valstybės gali pareikšti, kad jos be specialaus susitarimo priima privalomą Teismo jurisdikciją kitų priėmusių tokį pat įsipareigojimą valstybių pateiktose bylose. Neprivalomi tokio pobūdžio pareiškimai gali būti besąlyginiai arba pagrįsti abipusiškumo principu, arba galiojantys tam tikrą laiką.

Kalbant apie teritorinius ginčus, svarbu tai, kad Tarptautinis Teisingumo Teismas išnaginėjo daugybę bylų, susijusių su pakrantės valstybių jūrų teise, tačiau priėmė žymiai mažiau sprendimų susijusių su sausumos teritorija³⁷. Teismo sprendimai teritoriniuose ginčiuose dažniausiai grindžiami tarptautinių sutarčių teise, *uti possidetis* ir efektyvios kontrolės doktrina. Kalbant apie šaltinius, Teismo teisės šaltinius nustato šio teismo Statutas. Pagal Statutą teismas turi taikyti: bendrąsias ir specialiąsias tarptautines konvencijas, nustatančias normas, aiškiai pripažįstamas valstybių – ginčo šalių; tarptautinius papročius, patvirtinančius bendrąją praktiką, priimamą kaip įstatymą; civilizotų tautų pripažintus bendruosius teisės principus; ir, priklausomai nuo paties teismo sprendimų, neturinčių precedentinės reikšmės, aukščiausios kvalifikacijos tarptautinės viešosios ir valstybinės teisės specialistų iš įvairių valstybių teisinius sprendimus bei doktrinas, kaip pagalbines teisės normų nustatymo priemones. TTT statute nurodyti teisės šaltiniai neturi pažeisti Teismo įgaliojimų priimti sprendimus *ex aequo et bono*, jeigu šalys dėl to susitarė.

Kalbant apie TTT sprendimų vykdymą, paminėtina, kad bylos šalys ne visada deramai atsižvelgia į įstatymo galią turinčius TTT sprendimus³⁸. Tai paaiškinama tuo, kad nors JT Saugumo Taryba ir gali užginčyti tokį sprendimų nevykdymą, jeigu jis kelia grėsmę tarptautinei taikai ir saugumui, tačiau realiai nėra tinkamo TTT sprendimų vykdymo mechanizmo.

Analizuojant teritorinių ginčų bylas, paminėtinos kelios pagrindinės ir įdomiausios TTT teritorinės bylos. Pavyzdžiui, *Minquiers ir Ecrehos (Prancūzija/Jungtinė Karalystė)* byloje³⁹ šalys pateikė ieškinį dėl dviejų Normandijos salų grupių suverenumo pagal specialų susitarimą. Šalių

and the rally'round the flag effect." *Journal of Conflict Resolution* 48.6 (2004): 886-909. HART, Keith. "Does the United Nations Security Council have the competence to act as court and legislature." *NYUJ Int'l L. & Pol.* 27 (1994): 103.

³⁷ SUMNER, Brian Taylor. "Territorial Disputes at the International Court of Justice." *Duke Law Journal* (2004): 1779-1812. SIMMONS, Beth A. "Capacity, Commitment, and Compliance International Institutions and Territorial Disputes." *Journal of Conflict Resolution* 46.6 (2002): 829-856.

³⁸ Žr. PAULSON, Colter. "Compliance with final judgments of the International Court of Justice since 1987." *American Journal of International Law* (2004): 434-461. SIMMONS, Beth A. "Capacity, Commitment, and Compliance International Institutions and Territorial Disputes." *Journal of Conflict Resolution* 46.6 (2002): 829-856.

³⁹ *Minquiers and Ecrehos case, France v United Kingdom, Judgment, Merits, [1953] ICJ Rep 47, ICGJ 186 (ICJ 1953).*

argumentai buvo grindžiami sutarčių teise, istorija ir efektyvia kontrole. Įdomu tai, kad istoriniai, įskaitant feodalinius, faktai susiję su žemėvaldos teise ir žvejybos teise buvo atmesti dėl jų neapibrėžtumo - TTT konstatavo, kad siuzerinitetas nėra suverenitetas. Vietoje to Teismas paskelbė Jungtinės Karalystės suverenitetą saloms, remdamasis jos ilgalaikės, efektyvios civilinių reikalų kontrolės šiose salose įrodymais⁴⁰.

*Suvereniteto tam tikroms pasienio žemėms (Belgija/Nyderlandai)*⁴¹ byloje šalys pareiškė pretenzijas į teritorinius anklavus, esančius abipus jų nustatytos sienos, remdamosi sutartimis ir efektyvia kontrole. Teismas priteisė šiuos olandų pusėje esančius anklavus Belgijai remdamasis sutartimi dėl sienų, šią sutartį nagrinėjusios komisijos darbu ir komisijos išvadomis, įtrauktomis į vėlesnę sutartį dėl sienų. Teismas nustatė, kad Nyderlandai nepaveikė Belgijos suvereniteto pagrindų ribota anklavo kontrole. Buvo nustatyta, kad tam tikri Nyderlandų operatyviniai veiksmai buvo tik vietinio ir administracinio pobūdžio ir buvo atliekami nesuteikiant Belgijai galimybės juos atskleisti ir į juos reaguoti, todėl nesukūrė jokios efektyvios kontrolės.

*Preah Vihear šventyklos (Kambodža/Tailandas) byloje*⁴² Kambodža daugelį metų siekė įtvirtinti savo suverenitetą antikinei šventyklai į kurią pretendavo ir Tailando vyriausybė, kadangi šventykla buvo Tailando pusėje prie sienos nustatytos sutartimi su Prancūzija Kambodžos kolonizacijos laikotarpiu. Problema buvo ta, kad šventykla buvo ant stataus šlaito, į kurį neįmanoma įkopti iš Kambodžos pusės, ją galima pasiekti tik iš Tailando teritorijos. Sieną pagal minėtą sutartį nužymėjo prancūzų pareigūnai gavę Tailando sutikimą. Nors buvo numatyta, kad demarkacijos linija sutampa su vandenskyros (kuri baigiasi ties šlaito pagrindu) ribomis, prancūzai įtraukė šią sritį į Prancūzijos Indokiniją (vėliau Kambodža) ir tuo metu Tailandas tokiam žymėjimui neprieštaravo. Po daugelio metų ginčo nagrinėjimo, Tarptautinis Teisingumo Teismas šiuo atveju nusprendė taikyti *uti possidetis* principą ir sprendė, kad šventykla vis lėto yra Kambodžoje. Teismas priimdamas sprendimą atkreipė dėmesį į tai, kad Tailando valdžios institucijos nevykdė pakankamos kontrolės, kad išvengtų *uti possidetis* principo taikymo⁴³.

*Ginčo dėl sienos (Burkina Faso/Malis)*⁴⁴ byloje Burkina Faso ir Malis inicijavo bylą dėl specialaus susitarimo, pateikdamos nesuderinamas pretenzijas į teritorijos ruožą palei jų sieną, kuriame buvo vertingas sezoninis vandentakio. Tarptautinis Teisingumo Teismas atmetė

⁴⁰ Taip pat žr. JOHNSON, D. H. N. "The Minquiers and Ecrehos Case." *International and Comparative Law Quarterly* 3.02 (1954): 189-216. ROCHE, Alexander George. *The Minquiers and Ecrehos case: (an analysis of the decision of the International Court of Justice)*. Vol. 1. Librairie Droz, 1959.

⁴¹ *Sovereignty Over Certain Frontier Land*, (Belgium v Netherlands), Merits, Judgment, (1959) ICJ Rep 209, ICGJ 166 (ICJ 1959).

⁴² *Case concerning the Temple of Preah Vihear*, (Cambodia v. Thailand), Merits, Judgment, (1962): I.C. J. Reports 1962.

⁴³ Taip pat žr. BUSS, Andreas. "The Preah Vihear Case and Regional Customary Law." *Chinese journal of international law* 9.1 (2010): 111-126. JOHNSON, D. H. "The Case Concerning the Temple of Preah Vihear." *INT'L & COMP. LQ* 11 (1962): 1183. St JOHN, Ronald Bruce. "Preah Vihear and the Cambodia-Thailand Borderland." *IBRU Boundary and Security Bulletin* 1.4 (1994): 64-68.

⁴⁴ *Frontier Dispute* (Burkina Faso/Republic of Mali), ICJ Reports (1986).

argumentus dėl suvereniteto ir efektyvios kontrolės minėtoje zonoje ir siekė vietoje to nustatyti šios zonos teisinį priklausomumą. Kadangi to nustatyti pagal kolonijinės teritorijos principus nebuvo galima, Teismas nusprendė, kad siena turi būti nustatyta pagal *uti possidetis* principą, t.y. Teismas nurodė, kad būtina atsižvelgti į tai, kad kolonijinė Prancūzijos valdžia nustatė sieną toje vietoje dar 1947 m. Nors tikslios sienos vietos faktiškai nebuvo negalima nustatyti, Teismas perskyrė ginčijamą teritoriją perpus į dvi lygias dalis - taip neva netiesiogiai pritaikęs teisingumo normas pagal *ex aequo et bono* principą⁴⁵.

*Ginčo dėl sienos (Beninas/Nigeris)*⁴⁶ byla buvo susijusi su siena tarp Benino ir Nigerio palei Nigerio upę. Byla buvo pradėta remiantis specialiu šių dviejų valstybių susitarimu ir svarstoma Tarptautinio Teisingumo Teismo penkių teisėjų kolegijoje. Nagrinėjami klausimai apėmė tikslų sienos palei upę nustatymą ir suverenitetą aibei salų. Teismas išsprendė bylą vadovaudamasis *uti possidetis* principu, pagrįsdamas savo sprendimą Prancūzijos teise galiojusia šių dviejų valstybių nepriklausomybės metu 1960 m. Teismas nusprendė, kad Prancūzijos teisė, taikyta sienai palei upę per laikotarpį po giluminio pagrindinio laivybos kanalo zondavimo, taip pat taikytina upėje esančių salų valdymui, išskyrus atvejus, kai kitos aplinkybės, pavyzdžiui, efektyvi kontrolė (*effectivités*) reikalauja kitaip. Šioje byloje Teismas nusprendė, kad viename sektoriuje esančios salos buvo valdomos kito giliausio kanalo kranto institucijų, ir tos salos buvo priskirtos vadovaujantis efektyvios kontrolės principu. O kitoje zonoje, kurioje sieną formuoja Mekrou upė, buvo nuspręsta, kad siena turi būti nustatoma pagal efektyvios kontrolės principą upės vidurio linijoje, o ne palei jos giliausius taškus⁴⁷.

Ilgai trukusioje *Ginčo dėl teritorijų ir jūrų (Nikaragva prieš Kolumbiją)*⁴⁸ byloje Teismas nustatė, kad suverenitetas trimis saloms (San Andres, Providencia ir Santa Catalina), atskirai minėtas 1928 metų šalių sutartyje, atitenka Kolumbijai. Minėtos sutarties nuostata taikytina nepaisant Nikaragvos pretenzijos dėl to, kad sutartis pažeidžia jos 1911 metų konstituciją ir kad Nikaragva tuo metu buvo kontroliuojama JAV kariuomenės. Teismas paminėjo, kad Nikaragva nereiškė šių pretenzijų daugiau nei 50 metų. Teismas paliko nepakeistą jurisdikciją kitais su siena susijusiais klausimais⁴⁹.

⁴⁵ Taip pat žr. NALDI, Gino J. "The case concerning the Frontier dispute (Burkina Faso/Republic of Mali): Uti possidetis in an African perspective." *International and Comparative Law Quarterly* 36.04 (1987): 893-903. DUPUY, Pierre-Marie. "Fact-finding in the Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso/Republic of Mali)." *Fact-finding Before International Tribunals* 81 (1992).

⁴⁶ *Frontier Dispute* (Benin/Niger), Judgment, ICJ Reports 2005.

⁴⁷ Taip pat žr. BARKER, J. Craig. "I. Case Concerning the Frontier Dispute (Benin/Niger)." *International and comparative law quarterly* 55.03 (2006): 729-742; SPADI, Fabio. "The International Court of Justice Judgment in the Benin–Niger Border Dispute: The Interplay of Titles and ‘Effectivités’ under the Uti Possidetis Juris Principle." *Leiden Journal of International Law* 18.04 (2005): 777-794.

⁴⁸ *Territorial and Maritime Dispute* (Nicaragua v. Colombia), Judgment, I.C.J. Reports 2007.

⁴⁹ Taip pat žr. GROSSMAN, Nienke. "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)." *American Journal of International Law* 107.2 (2013): 396-403;

*Norvegijos žvejojimo byla*⁵⁰ buvo susijusi su tuo, kad keletą dešimtmečių Norvegija taikė tiesias bazines linijas savo šiauriniam krantui, o nuo šių bazinių linijų buvo matuojamas išskirtinės Norvegijos žvejojimo zonos plotis. Šios praktikos palaikymui Norvegija išleido tris dekretus (1869, 1889 ir 1935 m.), apibrėžiančius tiesių bazinių linijų sistemą įvairiose šiaurinės pakrantės dalyse. 1812 metų dekretas pradžioje buvo priimtas ne žvejojimo zonos, o „atviros jūros“ nustatymo tikslais. Žvejojimo tikslams dekretas buvo pritaikytas vėliau, kai to pareikalavo aplinkybės.

Po aibės incidentų, kuriuose dalyvavo Britanijos žvejojimo laivai, Jungtinė Karalystė užginčijo šių bazinių linijų naudojimą palei Norvegijos pakrantę Tarptautiniame Teisingumo Teisme. Teisminis nagrinėjimas buvo pradėtas 1949 m. užginčijus minėtą 1935 metų dekretą nustatantį Norvegijos žvejojimo zoną apibrėžiančių linijų galiojimą. Jungtinė Karalystė *inter alia* argumentavo tuo, kad Norvegijos bazinės linijos prieštarauja tarptautinei teisei, kadangi tiesios bazinės linijos gali būti nubrėžiamos tik per natūralius įplaukimo į įlankų žiotis taškus. Todėl buvo nuspręsta, kad būtent Norvegijai tenka įrodinėjimo prievolė siekiant patvirtinti šių bazinių linijų galiojimą. Norvegija atsikirta keletu argumentų, būtent, rėmėsi teisiniais aspektais (atskleisdama skirtingas jūrų laivybos laisvės ir pakrantės valstybių vykdomo pasisavinimo sąsajos perspektyvas), geografiniais aspektais (išskirtinėmis krantų savybėmis ir formomis), istoriniais aspektais (teise į pakrantės vandenį) ir socialiniais, ekonominiais veiksniais. Teismas nustatė, kad bylos faktų ilgalaikis viešumas, bendras tarptautinės bendruomenės pakantumas, Didžiosios Britanijos pozicija Šiaurės jūroje, o būtent, jos suinteresuotumas šiuo klausimu bei užsitęsęs susilaikymas, bet kuriuo atveju garantavo Norvegijos sistemos įgyvendinimą Jungtinės Karalystės atžvilgiu. Todėl buvo prieita išvados, kad Norvegijos praktika neprieštaravo tarptautinei teisei. Teismas paminėjo, kad jo sprendimą taip pat lėmė ir tylus Didžiosios Britanijos sutikimas. Be to, kadangi Norvegijos pretenzija buvo tiesiogiai susijusi su *res communis* (atvirosios jūros) pasisavinimu, tylus visos tarptautinės bendruomenės sutikimas buvo jos priėmimo *conditio sine qua non* (priežastinis ryšys)⁵¹.

*Byloje dėl Šiaurės jūros žemyninio šelfo*⁵² 1966 m. Danija ir Nyderlandai susitarė nustatyti jų žemyninio šelfo ribas remiantis teisingumo principu. Tačiau šis susitarimas numatė, kad Vokietijos Federacinė Respublika taip pat turi priimti šį principą ir kad jos žemyninis šelfas neturi driektis už gautų trijų taškų. Danija ir Nyderlandai dalyvavo 1958 m. Ženevos konvencijoje dėl žemyninio šelfo, kurios 6 straipsnis nustato, kad žemyninio šelfo ribos linija, nesant susijusių valstybių susitarimo ir jeigu kitos ypatingos aplinkybės nereikalauja kitaip, sutampa su vidurio linija, kurios kiekvienas taškas yra vienodai nutolęs nuo artimiausio bazinių linijų taško. Tačiau Vokietija, kuri

⁵⁰ *The Anglo-Norwegian Fisheries Case*, (United Kingdom v. Norway), 1951. (I.C.J. Reports 1951).

⁵¹ Taip pat žr. WALDOCK, C. H. M. "Anglo-Norwegian Fisheries Case, The." *Brit. YB Int'l L.* 28 (1951): 114; JOHNSON, D. H. N. "The Anglo-Norwegian Fisheries Case." *International and Comparative Law Quarterly* 1.02 (1952): 145-180; EVENSEN, Jens. "The anglo-norwegian fisheries case and its legal consequences." *American Journal of International Law* (1952): 609-630.

⁵² *North Sea Continental Shelf Cases* (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands). I.C.J. Reports 1969.

nebuvo šios konvencijos šalis, nesutiko ribų nustatymui taikyti vienodo atstumo principą. Danija ir Nyderlandai pareikalavo, kad Tarptautinis Teisingumo Teismas nuspręstų, kokie tarptautinės teisės principai ir normos yra taikytinos nustatant žemyninio šelfo ribas Šiaurės jūroje. Danija ir Nyderlandai tvirtino, kad Vokietija, nors ši nėra įsipareigojusi pagal tarptautinių sutarčių teisę, privalėjo priimti vienodo atstumo principą. Šios šalys taip pat teigė, kad Vokietija savo elgesiu, viešais pareiškimais ir deklaracijomis pripažino, kad šis principas iš esmės taikytinas nustatant žemyninio šelfo zonos ribas. Teismo manymu, sutrukdyti Vokietijai paneigti visuotinai priimto režimo taikymo teisėtumą galima tik turint jos aiškiai ir nuosekliai patvirtintą šio režimo pripažinimą ir privertus Daniją arba Nyderlandus pakeisti poziciją arba patirti tam tikrą žalą. Teismas nustatė, kad byloje nebuvo pateikti jokie įrodymai dėl tokio pripažinimo ir atmetė Danijos ir Norvegijos ieškinį⁵³.

Nuolatinis arbitražo teismas

Nuolatiniam arbitražo teisme (NAT), sukurtame 1899 ir 1907 metais sudarytų sutarčių pagrindu, dalyvauja daugiau kaip 100 valstybių. NAT tapo institucija vaidinančia svarbų vaidmenį sprendžiant nuolat gausėjančias arbitražo bylas, įskaitant bylas dėl teritorijų. NAT procedūros yra gana lanksčios, numatančios specialias bylų tarp valstybių ir bylų tarp valstybių ir nevalstybinių subjektų sprendimo normas. NAT taisyklės gali būti keičiamos ir šalių susitarimu. Be to, šalys gali iškelti bylą remdamosi specialiu susitarimu, pagal tarpusavyje suderintas taisykles ir procedūras⁵⁴.

NAT sekretoriatas teikia registro paslaugas, teisinę ir administracinę pagalbą tribunolams bei komisijoms. NAT gali padėti pasirinkti arbitrus, rekomenduoti arbitrus skiriančiąją instituciją arba veikti kaip skiriančioji institucija. NAT taip pat gali pasiūlyti sutaikymo paslaugas. NAT arbitražo teisės šaltiniai apima jau minėtus Tarptautinio Teisingumo Teismo teisės šaltinius pagal TTT statuto 38 straipsnį, be to, NAT kaip ir TTT gali nagrinėti bylas *ex aequo et bono*, šalims dėl to susitarus.

Reprezentatyviosios NAT teritorinių ginčų bylos

*La Palmos salos ginčas*⁵⁵ - ko gero plačiausiai žinoma NAT teritorinio ginčo arbitražo byla (JAV prieš Nyderlandus). Pretenzijas dėl šios salos Jungtinės Valstijos pareiškė kaip Ispanijos, su kuria buvo sudariusios sutartį po Ispanijos ir Amerikos karo, teisių perėmėja. Šia sutartimi Ispanija

⁵³ Taip pat žr. GRISEL, Etienne. "Lateral Boundaries of the Continental Shelf and the Judgment of the International Court of Justice in the North Sea Continental Shelf Cases, The." *Am. J. Int'l L.* 64 (1970): 562.; FRIEDMANN, Wolfgang. "North Sea Continental Shelf Cases--A Critique, The." *Am. J. Int'l L.* 64 (1970): 229.; MARSTON, Geoffrey. "North Sea Continental Shelf Cases." *Fed. L. Rev.* 3 (1968): 283.

⁵⁴ Žr. HUDSON, Manley O. "The Permanent Court of Arbitration." *American Journal of International Law* (1933): 440-460; SHIFMAN, Bette E. "Revitalization of the Permanent Court of Arbitration." *Int'l. J. Legal Info.* 23 (1995): 284.

⁵⁵ *Island of Palmas Case* (or Miangas), United States v Netherlands, Award, (1928) II RIAA 829, ICGJ 392 (PCA 1928), 4th April 1928.

perleido Jungtinėms Valstijoms savo teritorijas Ramiojo vandenyno salose. Ispaniškuose šių teritorijų žemėlapiuose vaizduojama sala, esanti maždaug pusiaukelėje tarp Filipinų (Ispanijos kolonijinė teritorija) ir Olandų Rytų Indijos. Arbitras M. Huber nustatė, kad ispanai niekada nevykdė efektyvios kontrolės šioje saloje, o olandai tam tikru mastu ją išplėtojo. Todėl jis priėmė sprendimą Nyderlandų naudai⁵⁶.

*Ribų nustatymo byloje dėl Timoro salos*⁵⁷ (Nyderlandai prieš Portugaliją) šalys pavedė jungtinei ginčo sprendimo komisijai nustatyti jų kolonijinių valdų ribas Timoro saloje ir panaikinti teritorinius anklavus anapus sienos. Tačiau komisijos nariai negalėjo susitarti tam tikrais klausimais, pavyzdžiui, dėl identifikuotų geografinių objektų, vadinamų zonomis, bei dėl upės tapatumo ir vagos. Ginčą taip pat sunkino ir gan sudėtingos faktinės aplinkybės, pvz. neteisingi upių ir kitų objektų pavadinimai ir pan. Ginčiui persikėlus į arbitražą, arbitras C. E. Lardy sprendimu realizavo šalių ketinimą sudaryti sutartį sureguliuosiančią jų teritorines pretenzijas - šalių ketinimas aiškiai apėmė leidimą palikti visą Oecussi-Ambeno anklavą (dabar Rytų Timoro anklavas Indonezijos Vakarų Timore) Portugalijai, panaikinant kitus anklavus. Perleidimas buvo vykdomas pagal geografinius objektus, pavyzdžiui, upių vagas ir keterų linijas, taip pat pagal etnografinę pasienio zonų sudėtį.

*Arbitražo byloje dėl Grisbadarna pylimo*⁵⁸ NAT buvo prašoma nustatyti jūrų sienos liniją tarp Norvegijos ir Švedijos nuo abiejų šalių sutarto taško iki teritorinių vandenų ribos Grisbadarna pylimo zonoje. Tribunolo taip pat buvo prašoma nustatyti ar ribinė linija buvo užfiksuota 1661 m. sutartimi dėl sienų ir, jeigu nebuvo, užfiksuoti šią sieną atsižvelgiant į faktines aplinkybes ir tarptautinės teisės principus. Savo argumentacijoje tribunolas atkreipė dėmesį į Švedijos veiksmus atliktus Grisbadarna zonoje, kurie parodė, jog Švedija manė, kad ji ne tik įgyvendina savo teises, bet ir vykdo savo pareigas. Be to, tribunolas pabrėžė, kad šie veiksmai nesukėlė Norvegijos protesto. Todėl tribunolas priėjo išvados, kad Švedija neabejoja savo teisėmis į Grisbadarna ir nedvejodama prisiima išlaidas, tenkančias savininkui ir valdytojui. Taigi, taikant *quieta non movere* principą, tribunolui nekilo jokių abejonių, kad Grisbadarna pylimų priskyrimas Švedijai puikiai dera prie susiklosčiusių faktinių aplinkybių. Šioje byloje vienas svariausių įrodymų buvo plūdriojo švyturio bei daugybės navigacinių radijo švyturių statyba ir techninė priežiūra. Norvegija, niekaip nesureagavusi į Švedijos elgesį, tuo prisiėmė tylaus sutikimo riziką. Tribunolo manymu, Švedijos pasiklojimas Norvegijos neveiklumu, lėmęs brangių infrastruktūrų diegimą, sąlygojo *estoppelį*, kuris sutrukdė Norvegijai pareikšti pretenzijas dėl Grisbadarna pylimo.

⁵⁶ Taip pat žr. JESSUP, Philip C. "The Palmas Island Arbitration." *American Journal of International Law* (1928): 735-752.

⁵⁷ *Boundaries in the Island of Timor*, Netherlands v Portugal, Award, (1961) XI RIAA 481, (1915) 9 AJIL 240, ICGJ 396 (PCA 1914).

⁵⁸ *Grisbadarna case* (Norway v. Sweden), Award of 23 October 1909, raa XI (1961) (PCA).

VI. Išvados

Kaip buvo pastebėta, teritoriniai ginčai dažnai yra gana sudėtingi, nes valstybės teritorija yra labai vertinga ir svarbi tarptautinei valstybės reputacijai ir padėčiai. Be kita ko, neseniai patirtas smurtas, etniniai konfliktai ir trečiųjų šalių įsikišimas yra svarbiausi tokius konfliktus stiprinantys veiksniai.

Atlikus teritorinių ginčų sprendimo metodų analizę, galima teigti, kad paprastai valstybės teikia pirmenybę protingiems, funkcionalistiniams požiūriams į tarp valstybių vykstančius konfliktus dėl teritorijų, įskaitant bendradarbiavimą ir supaprastintus bei alternatyvius ginčų sprendimo metodus. Tačiau, tuo pačiu dauguma sienų nustatymo problemų ilgą laiką lieka neišspręstos.

Teritoriniai ginčai yra sunkiai sprendžiami dėl esminių ekonominių ir politinių interesų susikirtimo, taip pat dėl to, kad dažnai sunku nustatyti aiškias juridines tokių ginčų sprendimo gaires. Todėl, galima teigti, kad teritorinių ginčų kontekste gali pagelbėti būtent alternatyvūs ginčų sprendimo metodai - tiesioginės derybos, susitaikymas ir ginčo sprendimas teisme ar arbitraže. Kaip buvo pastebėta, šalys siekdamos palengvinti tiesiogines derybas arba įgyvendinti kitas ginčo sprendimo priemones teritoriniuose ginčiuose paprastai naudoja lanksčius metodus, daugiausia taikydamos diplomatinis ir derybinius įgūdžius.

Teismo ir arbitražo sprendimas bei, tam tikru mastu, susitaikymas yra naudingas tuo, kad procese įvertinamos sudėtingos teisinės doktrinos, kurių taikymas, atsižvelgiant į susiklosčiusią praktiką, gali būti nuspėjamas ir prognozuojamas.

Tačiau, galiausiai darytina išvada, kad tinkamiausia teritorinio ginčo sprendimo forma visgi yra derybos ir sutarties sudarymas. Būtent sutaikymo metodika demonstruoja didesnę potencialą atrandant platesnius teritorinių konfliktų sprendimus. Į konfliktą įsitraukiančioms šalims šiuo atveju būtina atrasti, suformuluoti ir pasiūlyti kūrybiškus nagrinėjamų problemų sprendimus, tokius kaip transporto koridorius, suteikiančius specialią prieigą prie tam tikrų ypatingą reikšmę valstybei turinčių zonų kitos valstybės teritorijoje, susitarimus dėl bendros plėtros tiriant, vystant ir generuojant mineralinių žaliavų išteklius ginčijamose zonose, konstruktyvų bendrai naudojamų išteklių, pavyzdžiui, gėlo vandens tiekimo, valdymą ir kompleksinį bendros nuosavybės išteklių valdymą.

LITERATŪRA

Teisės aktai

1. 1945-06-26 Jungtinių Tautų Chartija, *Valstybės žinios*, 2002-02-13, Nr. 15-557.
2. 1975 m. Helsinkio konferencijos Baigiamasis aktas, *14 ILM 1292* (1975).
3. 1982-12-10 Jungtinių Tautų Jūrų teisės konvencija, *Valstybės žinios*, 2003-11-13, Nr. 107-4786.
4. 1969 Vienos konvencija dėl tarptautinių sutarčių teisės, *Valstybės žinios*, 2002-02-06, Nr. 13-480.
5. 1978 Vienos konvencija dėl valstybių teisių tarptautinių sutarčių atžvilgiu perėmimo (Vienna Convention on Succession of States in respect of Treaties), *United Nations, Treaty Series. Vol. 1946*, p. 3.
6. Treaty between the Kingdom of the Netherlands and the Kingdom of Belgium on the Delimitation of the Territorial Sea, 18 December 1996.
7. Agreement on Provisional Arrangements for the Delimitation of the Maritime Boundaries between the Republic of Tunisia and the People's Democratic Republic of Algeria (with annex of 7 August 2002), 11 February 2002.
8. The Bahrain-Saudi Arabia Joint Development Agreement (1958).

Specialioji literatūra

9. ALHERITIERE, Dominique. "Settlement of public international disputes on shared resources: elements of a comparative study of international instruments." *Nat. Resources J.* 25 (1985): 701.
10. ANTUNES, Nuno Sérgio Marques. "The Eritrea-Yemen Arbitration: First Stage—The Law of Title to Territory Re-Averred." *International and Comparative Law Quarterly* 48.02 (1999): 362-386.
11. BARKER, J. Craig. "I. Case Concerning the Frontier Dispute (Benin/Niger)." *International and comparative law quarterly* 55.03 (2006): 729-742.
12. BASTIDA, Ana E., et al. "Cross-border unitization and joint development agreements: an international law perspective." *Hous. J. Int'l L.* 29 (2006): 355.
13. BOYLE, Alan E. "Dispute settlement and the Law of the Sea Convention: problems of fragmentation and jurisdiction." *International and Comparative Law Quarterly* 46.01 (1997): 37-54.
14. BROWNLIE, Ian. "Public international law." (2003): 509.
15. BUSS, Andreas. "The Preah Vihear Case and Regional Customary Law." *Chinese journal of international law* 9.1 (2010): 111-126.
16. BUSZYNSKI, Leszek. "The South China Sea: Oil, Maritime Claims, and US–China Strategic Rivalry." *The Washington Quarterly* 35.2 (2012): 139-156.
17. CAVNAR, Anna. "Accountability and the Commission on the Limits of the Continental Shelf: deciding who owns the ocean floor." *Cornell Int'l LJ* 42 (2009): 387.
18. CHAPMAN, Terrence L., and Dan REITER. "The United Nations Security Council and the rally'round the flag effect." *Journal of Conflict Resolution* 48.6 (2004): 886-909.
19. COLSON, David A. "The United Kingdom--France Continental Shelf Arbitration." (1978): 95-112.

20. DAY, Alan John, ed. *Border and territorial disputes*. Longman, 1987.
21. DAUJOTAS R. *Tarptautinė investicijų teisė ir arbitražas*. Vilnius: Eugrimas, 2015.
22. DONOVAN, Thomas W. "Suriname-Guyana Maritime and Territorial Disputes: A Legal and Historical Analysis." *J. Transnat'l L. & Pol'y* 13 (2003): 41.
23. DUPUY, Pierre-Marie. "Fact-finding in the Case Concerning the Frontier Dispute (Burkina Faso/Republic of Mali)." *Fact-finding Before International Tribunals* 81 (1992).
24. EVENSEN, Jens. "The anglo-norwegian fisheries case and its legal consequences." *American Journal of International Law* (1952): 609-630.
25. FESHARAKI, Fereidun. "Joint development of offshore petroleum resources: The Persian Gulf experience." *The South China Sea: Hydrocarbon Potential and Possibilities of Joint Development* (1981): 1325-1334.
26. FRAVEL, M. Taylor. *Strong Borders, Secure Nation: Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes: Cooperation and Conflict in China's Territorial Disputes*. Princeton University Press, 2008.
27. FRIEDMANN, Wolfgang. "North Sea Continental Shelf Cases--A Critique, The." *Am. J. Int'l L.* 64 (1970): 229.
28. GATHII, James Thuo. "Geographical Hegelianism in Territorial Disputes Involving Non-European Land Relations: An Analysis of the Case Concerning Kasikili/Sedudu Island (Botswana/Namibia)." *Leiden Journal of International Law* 15.03 (2002): 581-622.
29. GOTTMANN, Jean. *The significance of territory*. Univ of Virginia Pr, 1973.
30. GRISEL, Etienne. "Lateral Boundaries of the Continental Shelf and the Judgment of the International Court of Justice in the North Sea Continental Shelf Cases, The." *Am. J. Int'l L.* 64 (1970): 562.
31. GROSSMAN, Nienke. "Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)." *American Journal of International Law* 107.2 (2013): 396-403.
32. HARPHER, Keith. "Does the United Nations Security Council have the competence to act as court and legislature." *NYUJ Int'l L. & Pol.* 27 (1994): 103.
33. HIGGINS, Rosalyn. "Place of International Law in the Settlement of Disputes by the Security Council, The." *Am. J. Int'l L.* 64 (1970): 1.
34. HYD, Charles Cheney. "Maps as evidence in international boundary disputes." *American Journal of International Law* (1933): 311-316.
35. HUDSON, Manley O. "The Permanent Court of Arbitration." *American Journal of International Law* (1933): 440-460.
36. HUTH, Paul K. "Enduring rivalries and territorial disputes, 1950-1990." *Conflict Management and Peace Science* 15.1 (1996): 7-41.
37. HUTH, Paul K. "Why Are Territorial Disputes between States a Central Cause of International Conflict?." *What Do We Know About War* (2000): 85-110.
38. HUTH, Paul. *Standing your ground: Territorial disputes and international conflict*. University of Michigan Press, 2009.
39. YAHIEL, Havatzelet. "Land disputes between the Negev Bedouin and Israel." *Israel Studies* 11.2 (2006): 1-22.
40. JARES, Vladimir. "Continental Shelf beyond 200 Nautical Miles: The Work of the Commission on the Limits of the Continental Shelf and the Arctic, The." *Vand. J. Transnat'l L.* 42 (2009): 1265.

41. JESSUP, Philip C. "The Palmas Island Arbitration." *American Journal of International Law* (1928): 735-752.
42. JOHNSON, D. H. "The Case Concerning the Temple of Preah Vihear." *INT'L & COMP. LQ* 11 (1962): 1183.
43. JOHNSON, D. H. N. "The Anglo-Norwegian Fisheries Case." *International and Comparative Law Quarterly* 1.02 (1952): 145-180.
44. JOHNSON, D. H. N. "The Minquiers and Ecrehos Case." *International and Comparative Law Quarterly* 3.02 (1954): 189-216.
45. KLARE, Michael. *Resource wars: the new landscape of global conflict*. Macmillan, 2001.
46. KLEIN, Natalie. *Dispute Settlement in the UN Convention on the Law of the Sea*. Vol. 39. Cambridge University Press, 2005.
47. KOCS, Stephen A. "Territorial disputes and interstate war, 1945–1987." *The Journal of Politics* 57.01 (1995): 159-175.
48. KRATOCHWIL, Friedrich V., Paul Rohrlich, and Harpreet Mahajan. *Peace and disputed sovereignty: Reflections on conflict over territory*. Univ Pr of Amer, 1985.
49. KWIATKOWSKA, Barbara. "Landmark 2006 UNCLOS Annex VII Barbados/Trinidad and Tobago Maritime Delimitation (Jurisdiction & (and) Merits) Award, The." *Geo. Wash. Int'l L. Rev.* 39 (2007): 573.
50. KWIATKOWSKA, Barbara. "The Australia and New Zealand v Japan Southern Bluefin Tuna (jurisdiction and admissibility) award of the first law of the sea convention annex VII arbitral tribunal." *The International Journal of Marine and Coastal Law* 16.2 (2001): 239-293.
51. KWIATKOWSKA, Barbara. "The Qatar v. Bahrain maritime delimitation and territorial questions case." *Ocean Development & International Law* 33.3-4 (2002): 227-262.
52. MARIAM, Mesfin Wolde. "The background of the Ethio-Somalian boundary dispute." *The Journal of Modern African Studies* 2.02 (1964): 189-219.
53. MARSTON, Geoffrey. "North Sea Continental Shelf Cases." *Fed. L. Rev.* 3 (1968): 283.
54. MCDORMAN, Ted L. "The role of the Commission on the Limits of the Continental Shelf: a technical body in a political world." *The International Journal of Marine and Coastal Law* 17.3 (2002): 301-324.
55. MIYOSHI, Masahiro. *The Joint Development of offshore oil and gas in relation to maritime boundary delimitation*. Ibru, 1999.
56. NALDI, Gino J. "The case concerning the Frontier dispute (Burkina Faso/Republic of Mali): Uti possidetis in an African perspective." *International and Comparative Law Quarterly* 36.04 (1987): 893-903.
57. ONG, David M. "Joint Development of Common Offshore Oil and Gas Deposits: " Mere" State Practice or Customary International Law?." *American Journal of International Law* (1999): 771-804.
58. PAN, Junwu. *Toward a new framework for peaceful settlement of China's territorial and boundary disputes*. Martinus Nijhoff Publishers, 2009.
59. PAULSON, Colter. "Compliance with final judgments of the International Court of Justice since 1987." *American Journal of International Law* (2004): 434-461.
60. PAUWELYN, Joost. "Bridging Fragmentation and Unity: International Law as a universe of inter-connected islands." *Mich. J. Int'l L.* 25 (2003): 903.

61. REISMAN, W. Michael. "Unratified Treaties and Other Unperfected Acts in International Law: Constitutional Functions." *Vand. J. Transnat'l L.* 35 (2002): 729.
62. RÖBEN, Volker. "The Order of the UNCLOS Annex VII Arbitral Tribunal to Suspend Proceedings in the Case of the MOX Plant at Sella field: How Much Jurisdictional Subsidiarity?." *Nordic Journal of International Law* 73.2 (2004): 223-245.
63. ROCHE, Alexander George. *The Minquiers and Ecrehos case:(an analysis of the decision of the International Court of Justice)*. Vol. 1. Librairie Droz, 1959.
64. SCHWARZENBERGER, Georg. "Title to Territory: Response to a Challenge." *Am. J. Int'l L.* 51 (1957): 308.
65. SHARMA, Surya Prakash. *Territorial acquisition, disputes, and international law*. Vol. 26. Martinus Nijhoff Publishers, 1997.
66. SHIFMAN, Bette E. "Revitalization of the Permanent Court of Arbitration." *Int'l. J. Legal Info.* 23 (1995): 284.
67. SIMMONS, Beth A. "Capacity, Commitment, and Compliance International Institutions and Territorial Disputes." *Journal of Conflict Resolution* 46.6 (2002): 829-856.
68. SIMMONS, Beth. "See you in court? The appeal to quasi-judicial legal processes in the settlement of territorial disputes." *A road map to war: Territorial dimensions of international conflict* 205 (1999).
69. SOMERS, Eduard. "Problem of the Wielingen: The Delimitation of the Belgian Territorial Sea with Respect to the Netherlands, The." *Int'l J. Estuarine & Coastal L.* 3 (1988): 19.
70. SPADI, Fabio. "The International Court of Justice Judgment in the Benin–Niger Border Dispute: The Interplay of Titles and 'Effectivités' under the Uti Possidetis Juris Principle." *Leiden Journal of International Law* 18.04 (2005): 777-794.
71. ST JOHN, Ronald Bruce. "Preah Vihear and the Cambodia-Thailand Borderland." *IBRU Boundary and Security Bulletin* 1.4 (1994): 64-68.
72. SUMNER, Brian Taylor. "Territorial Disputes at the International Court of Justice." *Duke Law Journal* (2004): 1779-1812.
73. VADAPALAS V. Tarptautinė teisė. Bendroji dalis. Vilnius: Eugrimas, 2006.
74. WALDOCK, C. H. M. "Anglo-Norwegian Fisheries Case, The." *Brit. YB Int'l L.* 28 (1951): 114.
75. WILLHEIM, Ernst. "Australia-Indonesia Sea-Bed Boundary Negotiations: Proposals for a Joint Development Zone in the Timor Gap." *Nat. Resources J.* 29 (1989): 821.

Jurisprudencija

76. *Boundaries in the Island of Timor*, Netherlands v Portugal, Award, (1961) XI RIAA 481, (1915) 9 AJIL 240, ICGJ 396 (PCA 1914).
77. *Case concerning Maritime Delimitation and Territorial Questions between Qatar and Bahrain* (Qatar v. Bahrain) (ICJ, 2001).
78. *Case concerning the Temple of Preah Vihear*, (Cambodia v. Thailand), Merits, Judgment, (1962): I.C. J. Reports 1962.
79. *Eritrea v Yemen*, Award on Territorial Sovereignty and Scope of the Dispute, (1998) XXII RIAA 211, (1999) 119 ILR 1, (2001) 40 ILM 900, ICGJ 379 (PCA 1998), 9th October 1998, Permanent Court of Arbitration; *The Eritrea-Yemen Arbitration Awards 1998 and 1999* (Permanent Court of Arbitration Award Series) by Permanent Court of Arbitration.

80. *Frontier Dispute (Benin/Niger)*, Judgment, ICJ Reports 2005.
81. *Frontier Dispute (Burkina Faso/Republic of Mali)*, ICJ Reports (1986).
82. *Grisbadarna case (Norway v. Sweden)*, Award of 23 October 1909, raa XI (1961) (PCA).
83. *Island of Palmas Case (or Miangas)*, United States v Netherlands, Award, (1928) II RIAA 829, ICGJ 392 (PCA 1928), 4th April 1928.
84. *Maritime Delimitation in the Area between Greenland and Jan Mayen (Denmark v. Norway)*, judgment of 14 June 1993, I.C.J. Rep. 1993.
85. *Minquiers and Ecrehos case*, France v United Kingdom, Judgment, Merits, [1953] ICJ Rep 47, ICGJ 186 (ICJ 1953).
86. *North Sea Continental Shelf Cases (Federal Republic of Germany/Denmark, Federal Republic of Germany/Netherlands)*. I.C.J. Reports 1969.
87. *Sovereignty Over Certain Frontier Land*, (Belgium v Netherlands), Merits, Judgment, (1959) ICJ Rep 209, ICGJ 166 (ICJ 1959).
88. *Territorial and Maritime Dispute (Nicaragua v. Colombia)*, Judgment, I.C.J. Reports 2007.
89. *The Anglo-Norwegian Fisheries Case*, (United Kingdom v. Norway), 1951. (I.C.J. Reports 1951).
90. *The Land and Maritime Boundary Between Cameroon and Nigeria (Cameroon v. Nigeria: Equatorial Guinea intervening)*, Judgment, ICJ Reports 2002.